

ERKEN SÖNEN GÜNEŞ İŞİĞİ: ŞAİR PETYA DUBAROVA'NIN HÜZÜNLÜ HİKAYESİ

İsmail Orkun ATASOY*
Emin ATASOY**

Öz: Bulgar edebiyatının en yetenekli, en genç ve en ünlü temsilcilerinden biri olan Petya Dubarova Türkiye’de pek tanınmayan bir şairdir. Bu nedenle bu araştırmanın öncelikli amacı Bulgar yazarı Türk okuyucularına ve bilim dünyasına tanıtmaktır. Haksızlıklar ve adaletsizlik karşısında dik durduğu için Petya dünyayı çok erken terk etmiş. Muhteşem yeteneğini sonuna kadar ortaya çıkarmadan ve belki de en güzel şiirlerini kaleme almadan daha 17 yaşında intihar ederek yaşama veda etmiştir. Bu çalışmada Dubarova’nın renkli ve hüzünlü hayat hikâyesi büyüteç altına alınmış, ayrıca hem “Öğrenci Petya”nın hem de “Şair Petya”nın portresi resmedilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın özetinde Petya’nın öz yaşamı, romantik aşkları, öğrencilik yılları, yaşadığı kişisel sorunlar ve yazarlık yeteneği yer almaktadır. Petya Dubarova Bulgaristan’ın unutulamayan, henüz çocuk yaşta olağanüstü yeteneğiyle dikkat çeken şairlerinden biridir. Onun şiirsel kalıtı genellikle çocuksu arılığı, ergenlik yürekliliğini, felsefi sorgulamaları ve müthiş yaratıcılığı yansıtmaktadır. Dubarova geride yüzlerce yanıtsız soru bırakarak, çok genç yaşta yaşamına son vererek bizlerden ayrılmıştır. Kısa yaşamında bizi şaşırtmayı başarmış, muazzam yeteneğinden yalnızca küçük bir ipucu vermiştir bizlere. Yaşamında da ölümünden sonra da bu genç yetenek tam olarak kavranamamış ve çevresindeki gizemli bulut da bir türlü çözülememiştir. Türk okuyucuları çocuk yaştaki bu yazarı pek bilmedikleri için hüzünlü yaşam serüvenini ve şair olarak başarılarını bir makalede irdelemenin yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu araştırmanın, Bulgar edebiyatı alanında ülkemizde önemli bir yayın boşluğunu doldurması umut edilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Petya Dubarova, Bulgaristan Edebiyatı, Bulgar Şiiri, Yazar, İntihar.

SUNLIGHT FADING EARLY: THE SAD STORY OF PETYA DUBAROVA

Abstract: As one of the most talented, youngest, and renowned writers of Bulgaria, Petya Dubarova is a poet relatively unknown in Türkiye. Therefore, the primary purpose of this study is to introduce the Bulgarian author to the Turkish readers and the academic world. Petya departed this world way too prematurely because she confronted and resisted against the injustice and unfairness. Without revealing her amazing talent to the fullest and perhaps without writing her most beautiful poems, she bid farewell to the world by committing suicide at the age of 17. The present study focused on the colorful and sad life story of Dubarova, and the portrait of both the "Student Petya" and "Poet Petya" was depicted. The crux of this study includes Petya's personal life, her romantic affairs, her years as a student, her personal problems and her talent as a writer. Petya Dubarova is one of Bulgaria's most memorable and mystifying talented juvenile poets. Her poetic legacy often reflects childlike innocence, adolescent chivalry, philosophical inquiry and unearthly creativity. Dubarova departed this world, leaving behind hundreds of unanswered questions and ending her life at a very young age. She really managed to mystify us in her very short span of life and more importantly, demonstrated us only a small hint of her enormous talent. This young talent failed to be fully appreciated during her life or after her death, and the mystery around her could not be identified. Since Turkish readers are mostly unfamiliar with this tender-age writer, we are of the opinion that it will be worth of while to investigate her sad life adventure and her achievements as a poet in an article. It is believed that this study will fill an important scientific publication gap in Turkey in the field of Bulgarian literature.

Key Words: Petya Dubarova, Bulgarian Literature, Bulgarian Poetry, Author, Suicide.

* Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Genel Dilbilim ABD, e-mail: iorkunatasoy@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1263-2681.

** Prof. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-mail: eatasoy@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6073-6461.

Giriş

Çok genç yaşta hayatını kaybeden Petya Dubarova, Bulgaristan edebiyatının en sıra dışı, en yetenekli, en narin ve en yeni sanat sesi olarak kabul edilmektedir. Bulgar medyasında kimileri onu “erken sönen güneş ışığı”, kimileri “bizi aydınlatan ışık”, kimileri “bir martının sesi”, kimileri ise “asi ruhlu bir isyankâr” olarak görmüşlerdir. Ne yaşlıları ve arkadaşları ne öğretmenleri ve okul idarecileri ne de siyasetçiler ve sanatçılar tarafından pek anlaşılamayan çocuk yaştaki şair, kısacık hayatında binlerce kişiyi şaşırtmayı başarmıştır. Yaşamında da ölümünden sonra da bu genç yetenek tam olarak idrak edilememiş ve çevresindeki gizemli bulut da bir türlü çözülememiştir.

Bu çalışmada hem “öğrenci Petya” hem “sosyalist düzenin çocuğu Petya” hem de “sanatçı ve şair Petya”nın portresi resmedilmeye çalışılmıştır.

Makalenin kaleme alınmasının dört temel nedeni vardır:

- Petya Dubarova'nın inişli - çıkışlı, renkli ve hüzünlü yaşam hikayesini Türk okuyucularına aktarmak.
- Petya Dubarova'nın sanatsal yeteneğini Türk okuyucularına ve bilim dünyasına tanıtmak.
- Petya Dubarova'nın şair ustalığını ve sanatçı yeteneğini ortaya koymak.
- Bulgar edebiyatının en yetenekli ve en genç temsilcilerinden biri olan Petya Dubarova'nın yaşam kesitini irdeleyerek o zamanki sosyalist döneme ve Bulgar siyasi geleneklerine ışık tutmak.

1. Yetenekli Çocuğun Yaşam Hikâyesi

Petya Stoykova Dubarova, Bulgaristan'ın güneydoğusunda yer alan Burgaz şehrinde 25 Nisan 1962 tarihinde dünyaya geldi ve 4 Aralık 1979 tarihindeki ölümüne kadar yaşamını bu Karadeniz sahil kentinde sürdürdü. Annesi Maria ortaokulda sıradan bir edebiyat öğretmenidir, babası Stoyko ise Burgaz radyatör fabrikasında vardiya amiridir. Annesinin küçük Petya'nın kişiliği, karakteri ve etik değerlerinin biçimlenmesinde, ayrıca onun şair olarak yetişmesinde ve sanat dünyasına kazandırılmasında büyük rolü vardır. Petya Dubarova “İvan Vazov” okulunda okuyan çok sayıda sosyalist öğrenciden biridir. “İvan Vazov” okulunda sekizinci sınıfa kadar okuyan Petya, daha sonra Burgaz kentinin en prestijli okullarından biri olan Geo Milev İngiliz Dili Lisesi'nde okumaya devam etmiştir. Bir başka deyişle yaşadığı şehir ve mahallede; ebeveyninin mesleklerinde; akraba, komşu ve arkadaş çevresinde sıra dışı hiçbir şey yoktur. Ama çocuğun olağandışılığı ve mucizevi yeteneklere sahip olduğu çok geçmeden anlaşılmıştır. Küçük Petya, 2,5 yaşında tüm harfleri öğrenmiş olup 3 yaşında okumaya ve 5 yaşında da kütüphaneden tek başına kitaplar almaya başlamıştır. Yetenekli çocuk, birinci sınıftayken şiir yazmaya başlamıştır. Yedi yaşında kaleme aldığı iki beyitlik “Denizdeki Fırtına” (Буря в морето) onun yayımlanmış ilk şiiridir. Petya “Eylülcü Çocuk” (Септемврийче) gazetesindeki ilk şiiri çıktığında her çocuk gibi sevinmek yerine, bazı küçük düzeltmeler yapıldığını görünce hıçkırarak hıçkırarak ağlamıştır. Burgaz kentinde öğrenciyken Petya'nın en büyük hayallerinin başında en az 1-2 yabancı dil öğrenmek ve bir gün Moskova Üniversitesi'nde edebiyat okumak gelmektedir¹.

Akranlarından hem daha farklı olan hem de daha hızlı gelişen çocuklar genellikle yanlış anlaşılakta, bazen dışlanmakta ve bazen ise yetenekleri küçümsenmekte veya fark edilmemektedir. Petya'nın öğretmenleri onu sık sık başkalarının şiirlerini kopyalayıp kendisininmiş gibi sunmakla suçlamışlar bu da çocukta onarılmayan travmalara yol açmıştır. Okuldayken bir gün Petya'nın sınıf öğretmeni ona doğru dönerek hem çok kaba hem de acımasız bir biçimde “Bu kadar yetenekli olamazsın!” demiş. Küçük kızın gözleri dolmuş ve ağlamaya başlamış. Daha sonra yazdığı her şiirin kendisine ait olduğuna yemin etse de “şiir yetkesi” öğretmen ikna olmamış. Bir başka deyişle; küçümsenmesi,

¹ Petya Dubarova'nın renkli hayatı ile ilgili bakınız: Kalina Zahova, “Petya Dubarova”, *Reçnik na Bilgarskata Literatura Sled Osvojojenieto*, Ministerstvo na Obrazovaniето i Naukata, Fond Nauçni İzsledvaniya, BAN – Institut za Literatura, Sofya, 2018 – 2024; Simona Dimitrova, “Petya Dubarova Dnes Şteşe da Stane na 60 Godini. Versiite za smırtta i”, *Vestnik 24 Çasa*, Sofya, 25.04.2022.

aşağılanması ve yeteneğinin keşfedilmemesi küçük Petya'nın çocuk yaşta karşılaştığı ilk sosyal ve psikolojik sorunlar olmuştur².

Resim 1: Küçük Petya annesiyle ve babasıyla birlikte³

Burgaz kentindeki Geo Milev İngiliz Dili Lisesi'nde öğrenciyken Petya, birçok kez kendi yazdığı yapıtları öğrenciler ve öğretmenler önünde okumuştur. Dil, şiir ve edebiyat ile ilgili birçok söyleşi, konferans ve toplantıda aktif görev almıştır. Bu dönemde "Pink Floyd" ve "Beatles" gibi batılı müzik gruplarının şarkı sözlerini Bulgarcaya tercüme etmiş ve bazı günler de gitarı ile arkadaşlarına bu şarkıları söylemiştir. Ama bu yetenekli kızın çok az sayıda arkadaşı olmuş, bu bağlamda onu anlayabilecek ve onun duygularını paylaşacak sırdaş sayısı da az olmuştur. Yalnızlık, anlaşılama ve mutsuzluk onu tüm yaşamı boyunca üç gölge gibi takip etmiştir.

Lisedeki öğrenciler genelde Petya'yı farklı, havalı ve garip bulmuşlardır. Onun içine kapanık olması, anlaşılamaz olması, farklı bir karaktere sahip olması ve ulaşılamaz gibi görülmesi çok sayıda arkadaşının olmamasının en önemli nedenleridir. Lise yıllarında sıklıkla görüştüğü arkadaşların başında Jana ve Vladimir gelmektedir. Petya ve Vladimir neredeyse birbirinden hiç ayrılamazlar öyle ki bu durum hem sınıf arkadaşlarının hem de öğretmenlerinin tepkisine neden olur. Lise döneminde Petya, bugün bir oyuncu olan ve Krastyo Lafazanov'un eşi olan Elena Nacheva ile arkadaş olmuştur. İki genç kız arasındaki dostluk derin, güçlü, samimi ama aynı zamanda ilginç ve benzersizdir. Elena Nacheva adeta Petya'nın sırdaşı ve okulda tek güvendiği kişi olmuştur. Kızlar farklı sınıflarda okudukları için mektuplaşarak iletişim kurmaya karar vermişlerdir. Bugün bu mektuplar sayesinde Petya'nın yaşantıları, duyguları ve fobileri hakkında, duygun tininin gelgitleri hakkında, yaşama ve insanlara ilişkin değerlendirmeleri hakkında çok daha fazla şey bilinmektedir.

² Pepa Miluşeva, "Koy Otkradna Obitsite na Samoubilata se Petya Dubarova? Podryazani Krile", *Blitz BG*, Sofya, 09. 12. 2005 (<https://blitz.bg/article/1360>).

³ <https://museumdubarova.com/galeria/petya-dubarova.html>.

Resim 2: Ünlü şair Hristo Fotev ve Petya Dubarova birlikte poz vermişler⁴

Burgazlı ünlü şair Hristo Fotev, Petya'nın yeteneğini keşfeden ilk kişilerden biri olarak kabul edilmektedir. Hristo Fotev'in hocalık yaptığı bir edebiyat kulübüne küçük Petya da katılmış ve etkin görev almıştır. Daha o zaman usta ozan Fotev, sıra dışı bir kızla çalıştığını fark etmiş, Petya'nın etrafındaki dünyaya yönelik farklı bakış açılarını ve eleştirel gözlemlerini hemen hissetmiştir. Onun küçük yüreğindeki fırtınaları ve çocuk yaşta olmasına karşın yetişkinlerden daha çok duyarlı olduğunu ilk o keşfetmiştir. Özverili ve sistemli çalışmalara bir de çocuğun sıra dışı yeteneği eklenince ilk yazınsal meyveler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocukluk dönemindeki Petya'nın en büyük özelliklerinden birisi yılmadan, sıkılmadan, yorulmadan ve bitkinlik hissetmeden bir gün içinde çok sayıda şiir yazmasıdır. Kimi zaman günde 5-6 şiir yazdığı olmuştur. Şiir dilini ustalıkla kullanışı ve sözcüklere adeta onlarla dans edermişçesine egemen olması okurları hayrete düşürmüştür.

Annesi onun çocukluk dönemi için şu ilginç tespitleri yapmıştır:

“Petya, özgür ruhlu bir kuştur. Gitar çalıyor ve güzel şarkı söylüyordu. Farklı çocuklarla iletişim kuruyordu. Farklı ve çılgın olmayı seviyordu, diğerleri de onu taklit ediyordu. Sık sık şunu söylüyordu: ‘Kim benimle bir araya gelirse benim gibi çılgın olur.’”⁵

Petya'nın çok farklı bir çocuk olduğu denli, duyarlı ve çalışkan bir öğrenci olduğu daha küçük yaşlarında belliydi. Ancak daha sonraki yıllarda bu farklılık kendini ifade edememe ve başkaları tarafından doğru anlaşılama olarak onun yaşamını derinden etkileyecektir. Petya, daha 10-12 yaşlarındayken annesi Maria Dubarova mucize çocuğun şiirlerini “Eylülcü Çocuk” (Септемвриче) ve “Halk Gençliği” (Народна Младеш) adlı çocuklara ve gençlere yönelik gazetelere göndermeye başlamıştır. Böylece Petya'nın ilk şiirleri de bu gazetelerde yayımlanmıştır. Çocuk gazetelerinin şaşkınlık yaşayan yayımcıları bunların gerçekten bir çocuk tarafından yazılıp yazılmadığından şüphe ettikleri için bazı şiirleri yayımlamayı reddetmişlerdir. Daha sonra 12 yaşındaki Petya, “Septemvriiche” gazetesinin yayımcılarından şiirlerinin yetişkinlere yönelik olması nedeniyle artık onları basamayacaklarını belirten bir mektup almıştır. Yayımcılar nazik bir diile Petya'ya “Anadili” (Родна Реч) ve “Gençlik” (Младеш) dergilerine şiirlerini göndermesini salık vermişlerdir. Petya, 14 yaşındayken “Eylül Çocuğu” gazetesinin bazı yayımcılarıyla şahsen tanışmış ve onlar da ona, şiirleri nedeniyle çağdaş ve hatta unutulmuş ozanların kitaplarını uzun süre araştırıp onun gönderdiği sıra dışı şiirlerin başka yazarlardan “çalınıp çalınmadığını” uzun süre araştırdıklarını itiraf etmişlerdir. Bir başka deyişle bu küçük yaştaki çocuğun bu kadar olgun ve böylesine yüksek kaliteli şiirler

⁴ https://lupa.bg/news/sled-44-godini-razkrita-li-e-tainata-na-samoubiystvoto-na-petya-dubarova_232883news.html.

⁵ Romyana Emanuilidu, “Mariya Dubarova: Doşil e Momentit za Premiçanata İstina”, *Vestnik Slovo*, Sofya, Yuli 2000.

yazabileceğine kendileri de inanmadıklarını itiraf etmişlerdir⁶. Bu dönemde Petya'nın manevi akıl hocaları olarak Hristo Fotev ve Grigor Lenkov genç kızın elinden tutan yazarlar olarak dikkat çekmektedirler. Bu nedenle bu iki ünlü Bulgar yazarın Petya Dubarova'nın hem yazar olarak yetişmesinde hem de ozan olarak ustalaşmasında büyük yardımları ve etkileri olmuştur. Petya'nın yazar olmasında büyük desteği olan Grigor Lenkov onun hem akıl hocası hem sırdaşı hem edebiyat ve yazar koçu hem de en yakın yoldaşı ve haldaşı olmuştur. Petya ondan çok etkilenmiş ve *"yurdumuzda birkaç değerli, temiz ve muhteşem insan arasında yer aldığı"*nun altını çizerek ona hayranlığını belirtmiştir. Grigor Lenkov'un 1977 yılındaki ani ölümü Petya'yı derinden yaralamış ve üzümüştür⁷.

2. Petya'yı Derinden Etkileyen İki Aşk: İsveçli Per ve Yazar Deyan Enev

1978 yılında Samokov kentinde Georgi Dyulgerov "Trampa" adlı filmin çekimlerini başlatmış ve oyuncu olarak Petya Dubarova'yı da çekimlere davet etmiştir. Ne film yöneticileri ne de Petya'nın ailesi o film çekimlerinin genç yazarın yaşamını kökten etkileyip derinden değiştireceğini tahmin edemezlerdi. Film çekimi esnasında, 1978 yılının kış aylarında Petya İsveç'ten turist olarak Bulgaristan'a gelen Per adlı bir gençle tanışmış ve ona yıldırım aşkıyla bağlanmıştır. Daha sonra kendi anılarını yazarken Petya, bu yakışıklı İsveçliyi *"uzak, parlak, çekici, nazik"* olarak betimleyecektir. "Trampa" adlı filmin çekimleri devam ederken bir akşam İsveçli Per ile Petya, Borovets kış turizm merkezindeki bir diskotekte tamamen tesadüfen karşılaşmışlardır. Uzun boylu Per o gecenin en yakışıklı ve en dikkat çekici erkeğiymiş. Bir ara Per, utangaç Petya'yı dansa davet etmiş ve ikisi arasında beklenmeyen bir sevgi etkileşimi oluşmuştur. Dansın sonunda sarışın, mavi gözlü, uzun boylu İsveçli 16 yaşındaki Petya'yı nazikçe öpmüştür. Utangaç kızın kısa yaşamındaki belki de ilk ve son öpücük. Aslında ikili arasında bu ilk görüşme onların son görüşmesi olacaktır. Aylar boyunca İsveçli Per ile Petya mektuplaşarak iletişim kurmuştur. Petya Per'in mektuplarını dört gözle beklemiş ve ona karşı hissettiği derin duygular giderek artmıştır. Belli bir zaman sonra bu mektuplaşmalardan sıkılan Per mektuplara cevap vermemeye başlamıştır. Karşılık bulamadığı aşkı nedeniyle Petya hem büyük bir düş kırıklığı yaşamış hem de yaşama küsmüştür. Bulgar kızın çocuksu kalbi kırılmış ve gururu incinmiştir.⁸ Genç yazar, ilk aşk yarasını ve ilk derin psikolojik travmasını çok zor atlatmıştır. Per ile yaşadığı derin düş kırıklığı, Petya'nın intihar etme nedenlerinden biri olarak bugün de gösterilmeye devam etmektedir. Sonuç olarak, "Trampa" filminin ilk gösterisinden önce Petya canına kıymış ama bunu İsveçli Per hiçbir zaman öğrenememiştir. Tıpkı siyah saçlı, beyaz yüzlü Bulgar kızın neden ölümü seçtiğinin ve neden ayrılığı kabullenemediğinin bir türlü öğrenilememesi gibi. Çocuk yaşta beklenmeyen bir aşk başlamadan bitmiştir; hem de en acı veren şekliyle, en trajik finaliyle.

Petya ile okul arkadaşı Elena arasındaki mektuplaşmalar genç ozanın öz yaşamı ve aşk dünyası hakkında çok önemli bilgiler ve ipuçları vermektedir. 18 Aralık 1978 tarihinde arkadaşı Elena'ya yazdığı mektubunda Petya içtenlikle şunu paylaşmıştır:

Özel yaşantılarımı sana anlatmadığım veya gizlediğim hissine kapılmaman için sana Per hakkında bir şeyler anlatmak istiyorum. Bu gizemli hikâye hakkında bazı ipuçları vermek istiyorum sana. Onunla ilgili her şey aslında çok basit ve oldukça güzeldi. Onunla Borovets kış turizm merkezindeki diskoda tanıştık - aniden geldi ve beni dansa davet etti. Gürültülü disko kulübü yabancılarla doluydu. "Trampa" filminde görev alan küçük bir arkadaş grubuyla, birkaç erkek ve kızla birlikteydim. Diskoda bulunan çok sayıda güzel kıza karşın Per'in beni seçmiş ve beğenmiş olması beni çok gururlandırdı. Aslında disko kulübün en yakışıklısı oydu – herkes de bunu biliyordu. Birlikte dans etmeye başladığımızda, bir anda ondan çok hoşlandığımı ve bütün gece onunla dans ederek zaman geçirmek istediğimi anladım. Ne olduğunu anlayamadım ama bir anda sanki rüyadaymışım gibi beni nazikçe öptüğünü hissettim. Kafam tamamen karışmıştı. Sonra arkadaşlarım bana ikimizin de çok güzel olduğumuzu, birbirimize çok yakıştığımızı ve herkesin bize baktığını söylediler. Ama eminim ki o eğlence mekânının en çok arzu edilen

⁶ Penço Kovaçev, "Zagadıçnoto Predsmirtno Pismo na Petya Dubarova", *BG Voice*, Sofya, 19. 03. 2013, (<https://bgvoice.com/zagaduchnoto-predsmirtno-pismo-na-petia-dubarova>)

⁷ Bakınız: <https://dictionarylit-bg.eu/>

⁸ Daha detaylı bilgi için bakınız: Emanuilidu, a.g.e.; Kovaçev, a.g.e.

erkeği Per olduğu için, özellikle de kız arkadaşlarım durmadan ona bakıyorlardı. Ve tam da sıkı sıkıya sarıldığımız bir anda romantik dans sona erdi. Per ile birlikte dışarı çıktık. Gökyüzünde sayısız yıldız vardı... Dudakları çok hassas ve son derece sıcaktı. Daha sonra ertesi sabah, beni bekleyen bir işim olduğu için oradan ayrıldım ve aniden Burgaz'a doğru yola çıktım. Onu bir daha görememiştım, arayamamıştım bile. Sonra – mektuplaşmalar başladı. Ve şimdi-o sessiz. Büyük bir olay da değil aslında! Ben onun için ölmedim! Ama ne olacağını zamanla göreceğiz. İşin sonu budur! Sevgilerle-Petya⁹.

Petya'nın okul arkadaşı Elena'ya yazdığı mektuptan deneyimsiz bir ergen kızın ilk aşkı ve ilk öpücüğü nasıl gördüğü, nasıl hissettiği, hangi duyguları yaşadığı gayet net anlaşılmaktadır. Aslında 16 yaşındaki Petya, âşık olduğunu kendisine dahi itiraf etmek istememektedir. Per'in kendi yaşamında önemli bir yere sahip olduğunu ve onu hiçbir zaman unutamadığını itiraf edemediği gibi. “*Büyük bir olay da değil aslında! Ben onun için ölmedim!*” demesi aslında tam tersine göstergedir. Kendisi kabullenmek istemese de Petya delice âşıktır ve Per'in sessizliği için bir gün öleceğini, canını ilk aşkına feda edeceğini tabi ki o zaman bilemezdi. Ama yalnızca bir yıl sonra tam da bu oldu. Deli gibi âşık olan Petya, çok özlediği Per'den son mektubu 1979 yeni yıl gecesinin öngününde almıştır. Kim bilir, zavallı kız belki de her gün özlediği mektupları postacıdan umutla beklemekte, her gece rüyalarında hayal ettiği o ilk aşkı görmekte ve belki de her sabah gözyaşları ile ıslanmış bir yastıkla uyanmaktaydı. Doğal olarak tüm bunları bilemeyiz, yalnızca tahmin edebiliriz. Per'e yazmış olduğu mektuplardaki tutkulu sözcükleri ve duygu yüklü anlatımları bilemediğimiz gibi.

Petya, 1979 yılının bahar tatilinde “Rodna Reç” dergisinin düzenlediği üç günlük bir edebiyat seminerine katılmış ve burada birçok arkadaş edinmiştir. Bu seminerde hemen hemen kendisiyle yaşıt genç bir yazar olan Deyan Enev ile tanışmıştır. Petya; gencin yeteneğinden, yazarlık becerilerinden ve ona karşı gösterilen sıcak ilgiden çok etkilenmiştir. Birçok Bulgar uzman, Deyan Enev'in Petya'nın ikinci aşkı olduğunu savunmaktadır. 1979 yılının yaz aylarında Deyan, Burgaz kentinde "Ernst Telman" caddesinde bulunan Petya'nın evini ziyaret etmiş ve birlikte eğlenceli zaman geçirmişlerdir. Güzün askere gitmiş ve yaklaşık 60 gün sonra da Petya'nın öldüğünü öğrenmiştir. Petya'nın ikinci aşkı da çok kısa sürmüş ve sonuçsuz/karşılıksız kalmıştır¹⁰.

3. Görünmez Kaza, Sabotaj Suçlaması ve Altüst Olan Yaşam

Sosyalist ülkelerde yaşamayanlar bilmez ki Romanya'dan Polonya'ya, Ukrayna'dan Bulgaristan'a, Küba'dan Çin'e kadar tüm komünizm rejimi ile yönetilen devletlerde lise ve üniversite öğrencileri için her yaz döneminde zorunlu çalışma kampları düzenlenmektedir. Bazen iki hafta bazen ise bir ay süren bu kamplar düzenlenirken ne ebeveynlerin rızası alınır ne de öğrencilerin. Sosyalist ülkelerin iktisadi gücünü ve yaşam kalitesini Batı kapitalist ülkelerinin seviyesine çıkarmak için komünist iktidarlar ucuz öğrenci iş gücüne başvurmuş ve bunu pervasızca kullanmıştır. Planlı ve dizgesel biçimde milyonlarca öğrenci ve genç, bazen tarım faaliyetlerinde ve fabrikalarda; bazen ulaşım altyapı çalışmalarında; bazen de meyvecilik, sebzeçilik veya orman etkinliklerinde parasız çalıştırılmıştır. Çocuklara iş düzensesi öğretme, sosyalist öğretileri benimsetme, komünizm ve ateizm ile ilgili edebi yapıtları tartışma, spor ve sanat etkinliklerine katılım, ulusal ekonomiye para kazandırma ve komünist ideolojiyi yayma bu çalışma kamplarının öncelikli göreviydi.

Bulgaristan Komünist Partisi, devlet yetkilileri, yerel siyasi yönetim ve “komsomol” adı verilen komünist gençlik kolları bu kamp organizasyonlarını planlayan ve uygulayan sorumlular veya baş aktörlerdir. Düşük kaliteli yemekler ve kötü beslenme koşulları, sömürülen emek ve ücretsiz işçilik, hijyenik olmayan sağlıksız bir dış ortam, 10-15 kişilik uyku odaları ve zorunlu çalıştırma bu kampların en büyük özelliklerinin başında gelmektedir. Bazen ilk aşklar ve ilk müzik deneyimleri, bazen ilk sosyalist düş kırıklıkları ve ilk dayak atmalar bu kamplarda görülmektedir. İlk öpücüğü ya da ilk sanat ödülünü almak kadar ilk sarhoşluk ya da ilk intihar girişimi de bu kamplarda mümkündür. Bu tartışmalı çalışma kampları binlerce Bulgar gencinin yaşamını altüst ettiği gibi Petya Dubarova'nın yaşamını da derinden etkilemiştir. Burgaz bira fabrikasında çalıştırılan yüzlerce öğrenciden biri olan

⁹ Kovaçev, a.g.e.

¹⁰ Daha detaylı bilgi için bakınız: Angelova, a.g.e.; Kovaçev, a.g.e.

Petya, 1979 yılının yaz aylarında “sosyalist mülkiyetin yok edilmesi” suçlamasına maruz kalmış, okulda disiplin cezası almış ve tüm bu yaşananları kabullenemediği için de intihar etmiştir. Kişisel özgürlüklere, insan haklarına ve bireysel farklılıklara pek de izin vermeyen sosyalist yönetim, sosyalist çalışma kamplarında binlerce öğrencinin yaşamını zehir etmiş ve Petya gibi bazı gençleri de ölüme sürüklemiştir. O zamanki Bulgaristan koşullarında (1970’li – 1980’li yıllar) komünizme direnenlerin ve sosyalist kalıplara uymayan öğrencilerin veya parti propagandasını ve baskıcı devlet mekanizmasını sorgulayan kişilerin sonu genelde ya tutuklanma veya cezalandırılma ya da hapis veya ölüm ile sonuçlanmıştır. Gençcik Petya bunun en iyi örneklerinden biridir.

Resim 3: Petya Dubarova'nın lise yıllarında çekilmiş bir fotoğrafı¹¹

1979 yılının yaz ayları Petya için hem gezip-görmeleri, eğlenceleri ve müzik dolu romantik geceleri hem de zorunlu bir çalışma kampı yaşamını kapsamaktaydı. Petya'nın bu kısa yaşam kesitinde olumlu ve olumsuz yaşantılar, mutluluklar ve travmalar, güzel ve çirkin anılar adeta iç içe girmişlerdi. Bir yandan şiirler, müzikler, kutlamalar, yeni arkadaşlıklar ve çılgın eğlenceler; öte yandan katı kurallar, yoğun çalışma temposu ve bitmeyen sosyalist buyurular. 1979 yılının yaz aylarında Petya ve arkadaşı Elena, Burgaz'daki öğrenci çalışma kampında kamp sorumlusu tarafından yazı işleri bölümünde görevlendirilmişlerdir. Liseli kızların öncelikli görevleri, sosyalist çalışma kampının başarılarını ve ayrıca kültürel ve siyasi etkinliklerini “Komsomol” gazetesinde yazılarla duyurmaktır. Elena ve Petya'ya bir ayrıcalık yapılmış ve kamp müdürünün odasına yerleşmelerine izin verilmiştir. Kendi özel odalarına sahip olan bu iki lise öğrencisi kendi müzik aletlerini (eski bir kasetçalar) evden getirerek sık sık Batı müziği dinlemeye başlamışlardır. Petya en çok Rod Steward'ın “I am sailing” (Yelken açıyorum) şarkısını sevdiği için bazen günde 10-15 kez bu şarkıyı dinlemekteydi. Tüm bunlar elbette kamp yöneticilerinin kulağına gizli bir bilgi olarak ulaştırılmış ve sonuçta Batı müziği dinleyen ve sosyalist kurallara uymayan öğrenciler cezalandırılmıştır.

Kamp sorumlusunun odasından kovulan iki kız hemen Burgaz'daki bira ve meşrubat fabrikasında çalışmaya gönderilmiştir. Gündüzleri sıradan işçi olarak fabrikada çalışmakta, geceleri ise yakındaki bir okulda uyumaktadırlar. Petya ve Elena, 14 yataklı yatakhane uyarlanmış bir sınıfın köşesine yerleştirilmiştir. Evlerinden bir sürü kitap ve defter getirerek kalabalık odanın bir bölümüne kendi özel

¹¹ <https://museumdubarova.com/galeria/petya-dubarova.html>.

köşelerini yapmışlardır. Lise öğrencilerinin uydukları yatakhane geceleri saat 22.30'da elektrikler kesilmesine karşın iki kız arkadaş bahçedeki lambaların ışığında kitap okumayı sürdürmüşlerdir. Gündüzleri ise mola verdiklerinde Petya, kâğıt ve kaleme sarılarak bir şeyler yazmakta, not almakta ve kişisel günlüğüne yeni ilaveler yapmaktadır.

Petya ve Elena'nın yer aldıkları çalışma grubu bir şiir resitali hazırlamaya başlamış. Bu sosyalist kültür şölenini düzenleyen komsomol sekreteri Petya ve Elena'yı da etkinliğe dahil etmiştir. Ancak Petya, komünist coşkuyla ateşli şiir okuyamadığı için buradan da atılmış. Kendi şiirleri olan gencecik bir kız, hem şiir okumayı beceremediği için hem de izlenice yöneticilerinin ve parti sorumlularının gözüne girmeyi başaramadığı için bir daha cezalandırılmıştır. Bulgaristan Komünist Partisi'nin fabrikada görev alan gençlik kolları sorumlusu (комсомолски секретар), bu konuda gayet açık ve net konuşmuştur: “*Nasıl olur da şair arkadaşlarının şiirleriyle dalga geçersin ve fırından ekmek ister gibi şiir okursun? Senin şiir okumalarında heyecan göremiyorum, coşku hissedemiyorum...*” Sonuçta sosyalist heyecanı yakalayamayan Petya, buradan da atılmış ve “sözlü uyarı” cezası almıştır. Oysa 15 Eylül'deki yeni eğitim öğretim yılının açılışına yalnızca birkaç hafta vardır. Atılmalar ve cezalar giderek artmakta, kötümserlik ve karamsarlık giderek egemen olmakta, tüm bunlar ise onun duygulu yüreğini ve çocuksu ruhunu yaralamaktadır. Burgaz'daki çalışma kampı ve Burgaz bira fabrikasındaki yaşantıları ile ilgili Petya herkesten sakladığı bir günlük tutmaya başlamış. Çalışma kampının sonu yaklaştıkça bu günlükteki yazılar giderek daha kasvetli, hüzünlü ve karamsar olmaya başlamıştır. Karanlık ve hüzünlü sosyalist gölge Petya'nın üzerine adeta bir kâbus gibi çökmüştür.

Burgaz bira fabrikasındaki hiç beklenmeyen bir kaza Petya'nın yaşamını altüst etmiştir. 1970'li yılların “Burgasko Pivo” adlı içecek ve bira fabrikası çok eski ve demode Alman makineleriyle çalıştığı için iş yerinde makine bozulmaları ve iş aksamaları sıklıkla yaşanmaktadır. Bir gün makinelerden birinin sayaç cihazı hasar görmüş ve bundan Petya sorumlu tutulmuştur. Okulda soruşturmanın başlaması nedeniyle hem fabrika işletmesinde hem de lisede büyük bir skandal yaşanmış. Fabrika yönetimi, Petya'yı sabotaj yapmakla suçlamış ve okuduğu lisede “sosyalist mülkiyete zarar vermek” nedeniyle davranış notunun düşürülmesine karar verilmiştir¹².

Kimileri Petya'nın o sıkıcı tekdüze işten kurtulmak için makineyi bilerek bozduğunu savlanmıştır. Onun gibi hassas, narin ve duygusal bir kız için bu yıkıcı kararlar hem beklenmedik bir yaşam tecrübesi olmuş hem de üzücü ve geri dönülmez sonuçlara yol açmıştır. Daha bir yıl önce saçlarını toplayıp örmediği ve önlüğünün altından kırmızı bir bluz görüldüğü için Petya küçük bir ceza daha almıştı.¹³ Oysa Petya, örnek öğrenci olmayı ve Moskova'da edebiyat okumayı düşlüyormuş. Ancak 1970'li yılların Bulgaristan'ında Sovyetler Birliği'ne okumaya gitmek için örnek sosyalist öğrenci olmak ve bununla birlikte ceza almamış ve hiç soruşturma geçirmemiş olmak gerekiyormuş. Basit bir makine bozulması, körpeçik öğrencinin yaşamını altüst ederek onun yaşamdan soğumasına neden olmuştur. Çünkü Petya mükemmel bir öğrenci, yetenekli bir şair, akıllı bir kız olarak bilinirdi. Cezalar, soruşturmalar ve davranış hiç de ona göre değildi. Oysa yaşananlar ne büyük bir utanç ve büyük bir düş kırıklığıydı onun için, tıpkı davranış notunun kırılması gibi. Yazık, hem de çok yazık etmişlerdi körpeçik bir kıza! Annesi Mariya Dubarova'ya göre Petya'yı üzen ve dehşete düşüren asıl olay onun davranış notunun düşürülmesi değil, kendi öğretmenlerinin ona inanmamasıydı.¹⁴ Üç Aralık akşamı Petya, evde yalnızken yaşamına son vermek için büyük dozda uyku hapi yutmuştur. Genç kızın intihar girişimi büyük olasılıkla adaletsizlik karşısında kendini çaresiz ve güçsüz hissetmesinin bir sonucudur.

Burgaz hastanesinde görevli nöbetçi sağlık ekibi gece boyunca kızı kurtarmak için mücadele vermiş ama başaramamış. Yıllar sonra Petya'nın annesi Maria, sitem edercesine, bütün gece doktorların birbirlerine av hikâyeleri anlatmalarını üzüntüyle dinlediğini itiraf etmiştir. Acılı anne hastane sorumlusu doktor Binev'e konsültasyon için başka doktorları araması gerekip gerekmediğini sorduğunda ise şu yanıtı almıştır: “*Kapımdan uzaklaşmanız ve işime karışmamanız gerekir!*” Dr. Binev yıllar sonra alzaymır hastalığından hayatını kaybetmiş. Petya'nın çalıştığı ve sözde zarar verdiği

¹² Daha detaylı bilgi için bakınız: Zahova, a.g.e.; Dimitrova, a.g.e.

¹³ Miluşeva, a.g.e.

¹⁴ Emanuilidu, a.g.e.

“Burgasko Pivo” fabrikası ise uzun zaman önce yıkılmış ve yerine çağcıl bir alışveriş merkezi açılmıştır. Yaşam böyle bir şey, Petya'sız da sürmektedir. Petya'nın ölümünün ardından İngiliz Dili Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin öfkesi okul yönetimine ve özellikle bayan müdür Sonya Bahçevanova ve müdür yardımcısı İrina Berberova'ya yönelmiştir.¹⁵ Genç Petya için üzüntülerini bildirmek ve öğretmenlere yönelik suçlamaları göstermek için neredeyse bir ay boyunca her öğrenci kendi yakasına beyaz kurdele takmıştır. Baskıcı sosyalist dönemde gerçekleştirilen bu sessiz ama onurlu protesto o döneme göre oldukça etkileyici olmuş, dahası hiç kimse öğrencilerin beyaz kurdelelerini çıkarmaya cesaret edememiştir.¹⁶ Petya'nın anne ve babası yaşamları boyunca doktor hatalarından dolayı kızlarının kurtulamadığını savlamışlardır. Bu savların doğru olup olmadığını söylemek çok güç. Ayrıca Bulgaristan gibi otoriter bir sosyalist ülkede hem de 1970'li yıllarda bunu doğrulamak da, kanıtlamak da çok güçtür.

4. Gizemli İntihar

3 Aralık tarihini 4 Aralık 1979 tarihine bağlayan gece çok sayıda uyku ilacı alan Petya Dubarova, 18 yaşını tamamlamaya beş ay kala kendi yaşamını sonlandırma girişiminde bulunmuştur. Annesi, Petya'yı baygın bir biçimde kendi odasında bulmuş ve hemen onu şehir hastanesine götürmüştür. Acil servisteki nöbetçi doktorlar hayatta kalması için epey uğraş verseler de Petya genç yaşta yaşama veda etmiştir. Petya'nın cansız bedeni gözleri açık, beyaz bir elbise ve saçında işlemeli güzel bir taçla Burgaz kent mezarlığında toprağa gömülmüş. Yetenekli kızın intihar haberi tüm Burgaz kentini hem derinden üzerek toplumsal şok etkisi yaratmış, hem de öfkelenirmiş ve isyan ettirmişti. Burgazlı genç kızın trajik ölümünün ardından büyük bir intihar girişimi dalgası tüm Bulgaristan'ı kasıp kavurmuş. Oysa intiharlar sosyalist siyasetçiler ve hükümet yetkilileri için uygunsuz ve tabu bir konuydu, çünkü mutlu komünizme hazırlanan bir sosyalist bireyin kendi canını alma hakkı yoktu. Komünizm utkusunu görmeden yaşamını sonlandırma hakkı olmadığı gibi.

Daha 18 yaşını doldurmamış olan Petya, Burgaz kentindeki evinde çok sayıda uyku ilacı olarak intihar etmiş¹⁷. Ölümünden sonra baş ucundaki günlük defterde 11 sözcükten oluşan bir ölüm notu bulunmuştur:

Aldatılmış (Измамена),
Gençlik (Младост),
Bağışlanma (Прошка),
Düş (Сън),
Anı (Спомен),
Büyük Evin Duvarlarının Arkasında (Зад стените на голямата къща)
Sır (Тайна)

Bugüne kadar hiç kimse aralarında bağlantı olmayan bu sözcüklerin şifrelediği mesajı çözememiştir. Yüreğinden ve düşüncelerinden neler geçmiş de bu sihirli sözcükleri yazmış? Körpecik yaşta, daha 18 yaşını doldurmadan, yaşama veda ederek ailesine, akrabalarına, dostlarına ve okuyucularına hangi mesajları vermek istemiştir? Neden yaşamına son verirken tam olarak bu sözcükleri seçmiştir? Neden herkesin göreceği ve okuyacağı bir biçimde bu notu geride bırakmıştır? Bu dünyadan ayrılırken yüzlerce yanıtsız soru bırakan çocuk yaştaki ozan beklenmedik bir zamanda beklenmedik bir ölüm seçeneğiyle. Şahsen ben yukarıdaki bağlantısız sözcükleri okurken ilk gözüme çarpan ayrıntı veya benim algıladığım ilk genel ileti şu olmuştur: Genç yaşta aldatılma ve bunun geride bıraktığı travmalar. Yüksek duvarlar arkasında yaşananları bir türlü öğrenemeyeceğiz. Petya'nın da vurguladığı gibi bunlar ebedi olarak “sır” olarak kalacak. Bu gençlik sırrını, bu büyülü gizemi ozan kendi

¹⁵ Emanuilidu, a.g.e.

¹⁶ Kovaçev, a.g.e.

¹⁷ Daha detaylı bilgi için bakınız: Dimitrova, a.g.e.; Miluşeva, a.g.e.

bedeniyle birlikte mezara götürmüştür. Geride ise yine onun belirttiği gibi unutulmayan “anılar” ve çok beklediği, çok arzuladığı “bağışlanma” beklentisi kalmıştır.

Yaşamı boyunca Dubarova, Hristo Fotev’i hem bir abi ve dost hem de bir ruh kardeşi ve sanat hocası olarak kabul etmiştir. Bulgaristan’ın ünlü romantik ozanı Hristo Fotev, Petya’nın ani ölümünden sonra, üzüntü ve acıdan donmuş yüreği ile en duyarlı tepkiyi gösteren yazarlardan biri olarak şu kısa metni yazmıştır: “*Kendisi özgür bir kuştu ve bizlerin de öyle olduğumuza ve kendisine benzediğimize inanıyordu. Kanatlarımıza inanmamızı bıraktığımızdan kuşkulandığı anda bizden uzaklaşıp uçup gitti.*” Bu yalın sözcükle Fotev, hem kendince genç ozanın ölümünü açıklamaya çalışmaktadır hem de Petya’nın duyarlı şair yapısına ışık tutmaktadır¹⁸.

Resim 4: Öğrencilik yıllarında 16 yaşındaki Petya Dubarova¹⁹

Petya Dubarova’nın şaşırtıcı, ürkütücü ve gizemli ölümünün ardından intiharın nedenleri hakkında tüm Bulgaristan’da çeşitli söylentiler dolaşmaya başlamıştır. Bu söylentilerden birisi ozanın yaz aylarındaki sosyalist çalışma kamplarından birinde (бригада) beceriksiz bir sabotaj suçlaması nedeniyle intihar ettiği. Lisedeki komünist parti sorumlularının suçlaması, bir fabrikadaki otomatik hattın planlı ve bilinçli olarak Petya tarafından bozulmuş olmasından ibarettir. Bu haksız suçlamayı kabul etmeyen Petya, bir süre sonra yaşamına son vermiş. Küçük yaşlı büyük yazarın intiharı aslında bizlere onun Penyo Penev, Dimitar Boyadzhiev, Peyo Yavorov, Andrey Germanov, Veselin Andreev, Rosen Bosev ve Hristo Benkovski gibi birçok ünlü Bulgar ozanın yazgısını paylaştığına işaret etmektedir²⁰.

Petya, küçük yaşlardan itibaren yazar olduğunun ve büyük bir şey, farklı bir şey yapmak gerektiğinin bilinciyle yaşamıştır. Petya, kendi duygu ve düşüncelerini kaleme aldığı yazılarından birinde şöyle bir görüş belirtmiştir: “*İçimdeki maviyi ve yorulmak bilmez mutluluğumu insanlara verebilmek için seve*

¹⁸ Dimço Raykov, “Bunt İli Lyubivna Mika – Kakvo Nakara Petya Dubarova da Nagılta Sinotvorni?”, *Vestnik 24 Çasa*, Sofya, 07. 10. 2019.

¹⁹ <https://museumdubarova.com/galeria/petya-dubarova.html>.

²⁰ Emanuilidu, a.g.e.

seve binlerce parlak damlacıklara parçalanıp ayrılırdım...".²¹ Ne kadar yüce ne kadar hümanist bir görüş ve bunu yalnızca 16 yaşında masum bir kız söyleyebiliyor. Aslında Petya gibi insanların önlerine aşılmaz bir engel örüldüğünde onlar kendilerini köşeye sıkıştırılmış bir çıkmazda görüyorlar. Yazgılarının insanlar için büyük değişimler yapacakları düşüncesiyle yaşıyorlar ve önlerine aşamayacakları engeller örüldüğünde yaşamlarının anlamsızlaştığını düşünüyorlar! Köşeye sıkıştırmalar, toplumsal cezalar, duygudaşlık yoksunluğu ve aşılamayan engeller Petya'nın intihar etmesinin bir başka önemli nedenidir.

Aslında Petya Dubarova'nın daha 17 yaşında intihar etmesinin nedenleriyle ilgili 4-5 temel varsayım vardır. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- Otoriter sosyalist hükümetin ve Bulgaristan Komünist Partisi'nin baskıcı ve özgürlük karşıtı uygulamalarına isyan etmesi.
- İsveç kökenli Per ile yaşadığı talihsiz aşk sonrasında yaşadığı düş kırıklığı.
- Genç ozanın toplumsal uyumsuzluk, dışlanmışlık, anlaşılmazlık, yalnızlık ve çaresizlik yaşamaması.
- Lise yıllarında bira fabrikasında yaşadığı kaza ve bunun sonucunda okul yönetiminden almış olduğu disiplin cezaları.

Bulgaristan Komünist Partisi'nden ve ülkedeki baskıcı totaliter sosyalist dizgeden nefret eden sıradan bir Bulgaristan yurttaşı, kişisel düşüncelerini açık bir biçimde yazarak Petya Dubarova'nın ölümü ile ilgili aşağıdaki tespitlerde bulunmuştur:

Komünist suçlularının yapabileceği tek şey budur! Petya Dubarova'nın orak, çekiç ve beş köşeli yıldız gibi Bulgaristan sosyalist sembollerini alkışlamaması ve övmemesi nedeniyle komünistlerin hedef tahtasında yer almış ve cezalandırılmıştır. Kendi beceriksizliklerini örtmek istercesine onun okul sicilini olumsuz görüşlerle ve düzence soruşturmalarıyla karartmaya çalışmışlardır. Yetenekli ve eşsiz bir şair olan Dubarova, bu tanırsız adamların her zaman manevi ve siyasi saldırılarına ve parti baskılarına maruz kalmıştır! Petya'nın babası, kızının intihar ettiği o talihsiz gecede, Petya'nın hastaneye kaldırılırken kulaklarında altın küpeler olduğunu, onu eve geri getirdiklerinde ise bu küpelerin olmadığını fark etmiştir. Zaten açgözlü komünistlerden hırsızlık ve yalandan başka bir şey beklenemez. Genç kızın hayatını kurtaramayan komünist doktorların beceriksizliği ise bambaşka bir utanç konusudur. Petya'nın ani ölümü yalnızca ebeveynleri için değil, sınıf arkadaşları ve akrabaları için de acımasız bir darbe olmuştur! Protesto gösterisi olarak Petya'nın okuduğu okuldaki öğrenciler günlerce derse girmemişler ve lise duvarlarına "katiller" gibi yazılar yazmışlardır. Tüm bunlar Allahsız komünist çetelerin Bulgar halkını yalnızca fiziksel değil, zihinsel ve ruhsal olarak da öldürüp yok ettiklerinin bir kanıtıdır!²²

Yukarıdaki metin kesiti kaynakçada da gösterilmiş olan açık erişimli bir internet sitesinden alınmış ve tercüme edilmiştir. Bu kısa metin, sıradan bir Bulgaristan yurttaşının Petya Dubarova'nın ölümüyle ilgili görüşlerini ve duygularını yansıtmaktadır. Buna benzer daha yüzlerce yazının ve tespitin olması, halkın o dönemdeki komünist hükümete ve sosyalist sisteme olan hoşnutsuzluğunu ve toplumsal isyanını gösterdiği gibi 1945-1990 döneminde Bulgaristan'da uygulanan baskıcı politikaları ve insan hakları ihlallerini de göz önüne sermektedir.

Yetenekli Petya, kendi yurttaşları ve kendi yöneticileri tarafından adım adım yalnızlığa ve ölüme itilmiştir. Daha gerçekçi olmak gerekirse, kendi vatani ve kendi yakın çevresi onun sonunu hazırlamış da denebilir. Gençecik Petya, baskıcı sisteme kafa tutan ve aynı sistem tarafından cezalandırılan Bulgaristan'daki binlerce masum insandan yalnızca biriydi. Onun sıra dışı ve farklı bir kişi olduğunu, onun duyarlı ve nazik bir birey olduğunu ne öğretmenleri ne çevredeki akrabaları ne de sosyalist

²¹ Emanuilidu, a.g.e.

²² Daha detaylı bilgi için bakınız: <https://forum.gong.bg/viewtopic.php?t=154903>.

yöneticiler bir türlü anlayamadılar. İşte bu anlamama, ona ulaşamama, onunla duygudaşlık kuramama durumu trajik intiharın bir başka önemli nedenidir.

Petya'nın annesi olan Maria Dubarova'ya göre lise döneminde kızı çok yalnız ve mutsuzdu, toplum tarafından yanlış anlaşılıyordu ve sistem onu hem terbiye etmek hem de cezalandırmak istedi. Bu cezanın bedelini kızı yaşamı ile ödemiştir. Aslında yalnızlık ve mutsuzluk, acı ve ıstırap Petya'nın hem ruhsal dünyasında hem de şiir dünyasında merkezi bir yere sahiptir. Petya, küçük yaştan itibaren büyük bir titizlikle her gün yaşadığı olayları ve hissettiği duyguları günlük defterine yazarak iç dünyasını gizlice paylaşmaya çalışmıştır. Yazıya döktüğü bu en içten itiraflar sayesinde ki biz onun minicik yüreğinde kopan o duygu ve düşünce fırtınalarına tamamlık edebiliyor, dünyaya nasıl baktığını ve yaşama nasıl yaklaştığını bir nebze de olsa öğrenebiliyoruz. Örneğin günlüğünün bir yerinde Petya şunları yazmış:

Benimle ilgili en paradoksal şey, acı çekmenin bana mutluluk getirmesidir. Acı çekmenin olumlu ve harika bir yönü vardır, yüce bir özelliği vardır. Acı çekmeyi nasıl hayal ediyorum – ışıltı ışıltı yanan neon ışıklar, hüzünlü ve sakin iki müthiş güzel göz, biraz iyilik, biraz nezaket, biraz yakarış, onları tanımak zor, neon ışıklarından siyah görünüyorlar, belki de kahverengidirler, ama mavi – asla değil! Hüzünlü ve acıklı bir onaylama, oysa asla onaylama değil, yalnızca yaşanılanları kabullenme! Ve dirseklerine kadar çıplak, uzun bir bira bardağını tutan iki el. Bu acı verici bir durumdur ve ben acıyı gördüm. Bana çok yakındı - yan masadaydı. Ve onu böyle arzuladım ki!..²³

Dünyanın hangi ülkesinde olursanız olun yukarıdaki görüşler ve duygular 17 yaşında bir kızın yazacağı normal şeyler olarak kabul edilemez. Bu durum, küçük yaşına karşın, acının mutluluk getirmesinden söz etmesi, daha da acıklısı acıyı arzulaması ve bilinçli olarak onu istemesi, Petya'nın karmaşık ruh halini yansıttığı gibi, yüreğinde dalgalanan fırtınalara da işaret etmektedir. Neon ışıkları altında, elinde bira bardağı olan bir ergen kız yan masadaki acıyla söyleşmekte ve bundan büyük bir keyif almaktadır. Yaşananları kabullenmiş ve gelecekte yaşanacakları iyi hesap etmiş güzel gözleri olan yalnız bir genç kız.

Kısa yaşamının sonlarına doğru Petya iyi olduğuna, sağlıklı olduğuna ve mutlu olduğuna kendisini inandırmaya çalışmaktadır. Günlük defterinde bu konuyla ilgili aşağıdaki düşünce ve duyguları paylaşmıştır: *“İnsan hiçbir şey ifade etmez! Hiçbir şey! Yaşamı boyunca büyür, mücadele eder, bir şeyler yaratır; ancak her zaman basit yaşamsal varoluşu çerçevesinde - onun ötesine bir türlü geçemez. Keşke her insan bir güneş, bir gezegen olsa...”*²⁴

Nedenini bilmiyorum, her zaman son derece mutlu oldum. Mutlu olmak, âşık olmak ya da bir şeyleri başarmak için belirli bir nedene ihtiyaç duyanlardan nefret ediyorum... Bazen mutluluğum o kadar acı vericiydi ki, hayatta kalabilmek için onunla çok savaştım, var olmak için, onun gücünün altında ezilmemek için savaştım...²⁵

Gencecik Petya bazen mutlu, bazen mutsuz, bazen çok sayıda arkadaşı var, bazen çok yalnız, bazen insanlar onun için çok önemli, bazen ise çok önemsiz. Kafası karışık bir ergendir Petya, gerçeği ve doğruyu aramaktan usanmayan bir Don Kişot adeta. Aşk, mutluluğu, yaşamın anlamını arayan, anlaşılmayan bir garip ergendir Petya. Okuduğu lisedeki müdürü ve müdür yardımcısı dahi ona güvenmemiş, ondaki yeteneği görememiş ve ona destek olamamış. Lise müdürü Sonya Bahçevanova, Petya'nın yazmış olduğu bir edebiyat ödevinin sonuna kişisel yorumunu ekleyerek şöyle bir öğütte bulunmuştur: *“Kendini farklı ve özgün görüyorsun. Yükseklerden uçmaya çalışıyorsun...”*²⁶ Annesi yaşındaki bir edebiyat öğretmeninin dahi ona ulaşamadığı, onu keşfedemediği ve onu anlamadığı bu tespitlerden zaten anlaşılabilir. Petya, anlaşılmayan ve ulaşılmayan birisi olarak kısa yaşamına veda etmiştir. Yetişkinler dahi yükseklerde uçan özgür kuşa ulaşamamışlar, öğretmenler dahi onun

²³ <https://www.flagman.bg/article/91393>.

²⁴ <https://www.flagman.bg/article/91393>.

²⁵ <https://www.flagman.bg/article/91393>.

²⁶ Emanuilidu, a.g.e.

yazdıklarını kavrayıp sağlıklı yorumlayamamışlar.... Bugün, ölümünden neredeyse yarım yüzyıl sonra, bizler ona ulaşmaya ve yapıtlarını anlamaya çalışıyoruz. Ama hâlâ “ulaştık ve anladık” diyemiyoruz.

Petya'nın günlük defterinde şöyle bir kesit yer almaktadır: “Körlük içinde yaşamak istemiyorum... Her şey o kadar ahlaksız ve bozulmuş ki, içeride bir yerlerde, yaşamın derinliklerinden çürük kokuları geliyor. Ama aynı zamanda değerli, temiz ve olağanüstü insanların da olduğuna inanmak istiyorum. Böyle insanlar varsa da, onlar talihsiz ve mutsuzdur.”²⁷

Derin yaşam ikilemleri, güven ile güvensizlikler, başarı ve başarısızlıklar, mutluluk ile mutsuzluklar, baskılar ve özgürlükler arasındaki gelgitler Petya'yı yaşam boyu düşündürecek ve ölümüne kadar takip edecektir. Yazar bir yandan körlük ve karanlık içinde yaşamak istiyor, diğer yandan da aydınlık ve özgürlük onu ürkütüyor. Bir yandan iyi ve mutlu insanların olduğuna inanıyor, diğer yandan da mutlu insanların dahi talihsiz olduklarını görüyor. Müthiş bir çıkmaz, çözümü olmayan bir ikilem, yanıt bulamamış felsefi sorular ve tüm bunlar 17 yaşındaki genç bir kızın daima meşgul olan kafasında. Yanıtsız sorular, bitmeyen arayışlar, felsefi sorgulamalar ve çıkmaza götüren ikilemler Petya'nın intihar etmesinin bir başka nedeni olabilir.

Resim 5: Burgaz kentinde yer alan Petya Dubarova'nın mezarı²⁸

Dubarova'nın ölümünden neredeyse yarım yüzyıl geçmesine karşın, genç ozan ülkesinde bir türlü unutulmamıştır. Onun adına şiir yarışmaları ve kongreler düzenlenmektedir. Onun adına sokak ve okul isimleri verilmektedir. Burgaz kentindeki Gladston Sokağı 68 numaralı evde doğup büyüyen Petya, ölümünden sonra binlerce ziyaretçinin akınına uğramıştır. 7 Ağustos 1995 tarihinde bu ev “Petya Dubarova Ev Müzesi” olarak faaliyete geçmiştir. 5 Kasım 2010 tarihinde Petya Dubarova'nın heykeli onun çok sevdiği ve sık sık dolaştığı Burgaz Deniz Parkı'nda açılmıştır. Bu güzel 3 metre yüksekliğindeki bronz heykel denize bakan genç kıza tasvir etmektedir. Radostin Damaskov ve Vladimir Milov tarafından yapılan bu heykel Petya'nın doğum ve ölüm günlerinde çiçeklerle süslenmektedir.

²⁷ <https://www.flagman.bg/article/91393>

²⁸ <https://museumdubarova.com/galeria/petya-dubarova.html>.

Neredeyse yarım yüzyıl yerli ve yabancı turistler, öğrenciler ve gençler, sıradan Bulgaristan yurttaşları akın akın "Petya Dubarova Ev Müzesi"ni ziyaret etmektedirler. Müzenin içinde yer alan ziyaretçi defterine binlerce kişi ona mektup yazmış, ona ulaşmaya çalışmış ve çok duygulu notlar bırakmışlar. Örneğin Loveç (Lofça) kentinden gelen Roman Yordanov ona şu kısa ama içten iletiyi bırakmıştır: "Eğer doğuştan kör olsaydım ve birisi bana birkaç şiirinizi okumuş olsaydı, size açıkça söylüyorum sevgili Petya, hiçbir zaman kör olmadığım izlenimine kapılırdım."²⁹

Svilengrad'dan Boryana Kalaidjieva ziyaretçi defterine Petya'ya duygu dolu bir başka ileti bırakmıştır:

Sen gerçekten varsın Petya! Her zaman da vardın. Bir güneş ışığı gibi, bir dalganın sesi gibi, bir martının çığlığı gibi... Sen her insanın ruhunda ve kalbinde varsın ve gün gelir o senin varlığını hissetmeye başlar. Bir efsane olarak ve bir gerçek olarak sen varsın. Sonra insan olduğunu, nefes aldığını, yaşadığını, sevdiğini idrak etmeye başlar. Teşekkür ederim Petya! Hem senin hem de şiirlerin sayesinde kendimi keşfettim³⁰.

Sıradan Bulgar yurttaşlarının yazmış oldukları bu duygu dolu kısa metinler, hem geniş halk kitlelerinin genç şaire olan sevgisini ve saygısını yansıtmakta hem de daha yüzlerce yıl boyunca bu sıra dışı edebiyatçının konuşulacağını, anılacağını ve tartışılacağını göstermektedir.

Resim 6: Burgas kentindeki Petya Dubarova Ev Müzesi giriş bölümü³¹

5. Petya Dubarova'nın Şiir Ustalığı

1970'li yıllarda ortaya çıkan Dubarova'nın edebi eserleri farklılığı, sadeliği ve özgünlüğü ile dikkat çekmekteydi. Aslında genç sanatçı yalnızca şiirler kaleme almıyordu, aynı zamanda denemeler, masallar, şarkı sözleri ve öyküler de yazıyordu. Dubarova'nın kaleme aldığı şiirler, zamanın ötesinde erken doğmuş şiirlerdir, geniş halk kitleleri tarafından pek anlaşılmayan ve sosyalist yöneticilere hitap etmeyen modern şiirlerdir.³² Genç Petya baskıya, yalana, adaletsizliğe, ikiyüzlülüğe, haksızlığa katlanmak istemeyenlerin sesi olmuştur. Dahası köhnemiş sosyalist kalıpları yıkan ve baskıcı devlet otoritesine başkaldıran "yeni nesil" bir bakışın temsilcisi olmuştur. XXI. yüzyılın penceresinden bakıldığında, Petya Dubarova'nın Bulgaristan'ın yetiştirdiği en yetenekli, en sevilen, en tartışılan ve en popüler şairlerinden biri olduğu görülmektedir. Dubarova, kısa ömrüne karşın arkasında 200'e

²⁹ Emanuilidu, a.g.e.

³⁰ Emanuilidu, a.g.e.

³¹ <https://museumdubarova.com/galeria/petya-dubarova.html>.

³² Petya Dubarova'nın Türkçeye tercime edilmiş şiirleri ile ilgili bakınız: Atasoy, A. Emin (2014) *Antologiya na Bılgarskata Poeziya ot 60-te Godini na XIX. Vek do Dnes*, Universitetsko İzdatelstvo Sveti Kliment Ohridski, Sofya, 2014.

yakın şiir, 50-60 düzyazı türünde yapıt ve birçok sanatçıya da unutulmayan şarkı sözleri bırakmıştır. Genç ozan dünyaca ünlü olan "Beatles", "Pink Floyd", "Bee Jays" ve "Smokey" gibi müzik gruplarına ait olan çok sayıda şarkı sözünü Bulgarcaya tercüme ederek kültürel miras olarak gelecek kuşaklara bırakmıştır³³.

Petya'nın trajik ölümünden sonra onun yazınsal yapıtlarından yola çıkarak birçok kitap ve müzik albümü yayımlanmış. Besteci Tonço Rusev, Petya'nın şiirlerinden en çok sayıda şarkı besteleyen Bulgar müzisyen olmuştur. Petya'nın şiirlerinden yola çıkarak Stefan Diomov da Bulgar sanatına harika şarkılar kazandırmıştır. Georgi Konstantinov Petya'nın ölümünden sonra ilk şiir koleksiyonunu toplamış ve yayımlamış. Genç kızın ölümünden sonra "Petya Dubarova için Sonat" yazan ünlü yazar Veselin Andreev, onu yaşamının bir parçası yapmıştır. Yordanka Kuzmanova ise Petya'nın şiirlerini bir araya toplayarak özel bir plak yayımlamıştır. Petya ile İngiliz Lisesi'nde arkadaş olan Elena Nacheva-Lafazanova, birbirlerine yazdıkları şiir ve mektuplardan yola çıkarak "Nestinarika" oyununu yazmış ve sahneye koymuştur³⁴.

Yakın tarihte 2021 yılında Aleksandır Kotsev tarafından "Petya na Moyata Petya" adlı filmin çekimleri tamamlanmış ve 21 Ocak 2022 tarihinden itibaren Bulgaristan sinema salonlarında yerini almıştır. Sosyalist eğitim sitemine sert eleştiriler yönelten bu film Petya Dubarova ile ilgili bugüne kadar yapılmış en güzel, en çarpıcı ve en başarılı sinema senaryolarından biri olarak kabul edilmektedir. 1984 yılında Vanya Kostova, Stefan Diomov, Stefan Marinov, Peyo Pantelev ve onların arkadaşları Burgaz'daki Ordu Evi'nde Petya için bir tiyatro gösterisi düzenlemişlerdir. Çok sayıda insan ve uzun kuyruklar oluşunca düzenleyiciler kapıları kilitlemek zorunda kalmışlardır. Yoğun ilgiden dolayı akşam saat 22:00'dan sonra dışarıda bekleyenlerin de görebilmesi için tiyatro gösterisi yinelenmiştir.

Petya Dubarova'nın şairlik yeteneğini Venda Raykova şöyle değerlendirmiştir:

Tanrının verdiği sıradışı bir yeteneğe sahipti. Genç ergenlik yaşına karşın şaşırtıcı derecede olgundu. Kendi kuşağının heyecanlarını, içgörülerini ve kaygılarını bir odak noktasında toplamayı ve irdelemeyi başarmıştı. O; sevgiden, ışıktan ve müzikten örülmüş küçük bir sözcük büyücüsüydü. 12 yaşındaki Petya, sözlerinin kehanet niteliğinde olacağından kuşkulanmadan "Yaşamım küçük bir roket" diye yazmıştır.³⁵

Gerçekten de Petya sosyalist gençler kuşağının başkaldırı sesiydi, Karadeniz kıyılarının deniz tutkunuydu, yaşamın anlamını çözmeye çalışan meraklı ve değişik bir kızdı. Dubarova'nın şiiri, onun daha mutlu, daha içtenlikli, daha güler yüzlü, daha adanmış bir dünyada, önkoşulsuz ve sınırsız hoşgörü bakışını yansıtmaktadır. Onun kaleme aldığı tek şiir kitabı "Ben ve Deniz" (*Аз и морето*) ölümünden sonra 1980 yılında yayımlanmış ve birkaç yıl sonra ozanın tüm yazınsal çalışmalarını, mektuplarını ve kişisel günlüğünü toplayan "*Büyülerin En Mavis'i*" (*Най-синьото вълшебство*) kitabı 1987 yılında Bulgaristan'daki okuyuculara ulaşmıştır.

Kendisi de şair olan Ahmet Emin Atasoy, Petya Dubarova'nın şiir ustalığını ve yazarlık yeteneğini şöyle açıklamaktadır:

Ender görülen bir kolaylıkla söylenivermiş izlenimi veren, ancak şaşırtıcı imge ve benzetmelerin geniş yer aldığı bu şiirler, geçen yüzyılın 70'li yıllarında çok değişik bir sanat zevki geliştirmeye çalışan bir yeni kuşağın doğduğunun müjdeleyicisiydi. Yepyeni bir sezi, taze bir Balkan havası, gencecik bir ruh, farklı bir eda vardı bu şiirlerde. Dubarova'nın şiirleri, pastel renkler, duygusal kesitler ve romantizmle doluydu. Dünyaya farklı açılardan bakılıyor ve her şey sanki çok değişik biçimde algıyordu. Park, yol, bahçe, deniz, okul gibi en bildik nesnelere bile kafalardaki o kalıplaşmış hallerini terk edip masalsi öğelerle donatılıyor ve en romantik

³³ Daha detaylı bilgi için bakınız: <https://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=282&WorkID=12677&Level=2;https://dictionarylit-bg.eu/>.

³⁴ Emanuilidu, a.g.e.

³⁵ Dimço Raykov, "Bunt İli Lyubivna Mika – Kakvo Nakara Petya Dubarova da Nagilta Snotvorni?", *Vestnik 24 Çasa*, Sofya, 07.10.2019.

renklere bürünüyorlardı. Güzelliğin, arılığın ve dürüstlüğün kuralları egemendi bu dizelerde. Tıpkı lekesiz bir çocuk dünyasında egemen olan güzelliğin kuralları gibi. Ve bu pırıl pırıl yeni dünya, kötülüklerle, çirkinliklerle, acımasızlıklarla yıpranmış ve kokuşmuş bir eski dünyaya meydan okurcasına çıkıyordu ortaya bu duygu dolu dizelerde. Saçtıkları iyimserliğin yanında şaşırtıcı bir kararlılık da taşıyordu onlar³⁶.

Petya'nın şiirlerini dikkatle okuyan bir okuyucu hem genç bir kızın kaleminden çıktıklarına hem de hayata bu kadar karamsar bakmasına güçlük inanmaktadır. Birçok edebiyat uzmanı onu Elisaveta Bagryana ve Margarita Petkova gibi ünlü Bulgar kadın şairlere benzetseler de aslında Dubarova kimseye benzemeyen özgün bir şairdir. Petya'nın şiirlerinde yaşam ve ölüm, yaşamın anlamı ve anlamsızlığı, deniz ve doğa, gençlik ve yaşlılık, iyilik ve kötülük gibi temalar sıklıkla ele alınmaktadır. Şiirlerinde insan-çevre etkileşimini ve doğa öğelerini sık sık kullandığı için Galina Vılçeva – Dimitrova'ya göre Petya Dubarova Bulgaristan'ın Ömer Hayyam'ıdır.³⁷ Onun şiirlerinde hem kırmızı, mavi, sarı, yeşil gibi çeşitli renkler hem tarla, ay, horoz, güneş, yunus, gökyüzü, kıyı, bulut, ayçiçeği, ateş, arı ve vişne ağacı gibi doğa öğeleri hem de deniz kıyısı, gemi, deniz dalgası, liman, plaj, deniz feneri, martı, yosun ve balık ağları gibi deniz öğeleri kapsamlı bir biçimde yer almaktadır. Deniz öğeleri, çeşitli renkler, metaforlar ve benzetmeler; ayrıca doğa öğeleri ve hayvanlar Petya'nın kaleme aldığı şiirlerin ortak benzer özelliğidir³⁸.

Karadeniz kıyısında yaşayan Petya, denizi o kadar seviyor ki damarlarındaki kanı dahi “mavi akan kan” olarak görmektedir ve onun en büyük hayali bütün denizin sığabileceği bir evde yaşamaktır. Bu nedenle Bulgaristan edebiyat uzmanları Petya'yı “denizlerin şairi” ve “sonsuzluğun yazarı” olarak tanımlamaktadırlar. Petya'nın yayımlanmış ilk şiirinin “Denizdeki fırtına” (Буря в морето) deniz ile ilgili olması hiç de tesadüf değildir. Özetle, deniz ve denizle ilgili konuların Dubarova'nın yazar olarak yaşamında hem öncelikli hem de ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bu nedenle yazarın denizin mavisine ayrı bir tutku ve bağlılığı vardır. Aslında “mavi” yazarın en çok sevdiği renktir, şiirlerinde “mavi rüya”, “mavi deniz”, “mavi saçlar”, “mavi gece”, “mavi kan”, “mavi mutluluk”, “mavi serinlik” ve “mavi sessizlik” gibi benzetmelerin sıklıkla yer alması bunu kanıtlamaktadır³⁹.

Petya'nın yazınsal yapıtlarını yakından tanıyan ve onun yazarlık becerilerine hayran olan ünlü yazar Veselin Andreev, genç kızın edebiyat başarılarıyla ilgili şu tespiti yapmıştır:

Petya Dubarova'nın yazınsal yapıtlarında şaşırtıcı ve muhteşem bir olgunluk öne çıkmaktadır. On üç ile on yedi yaşları arasındaki genç bir kızın, yetişkin ozanların dahi güç ulaştıkları bilge bir insan anlayışına, insan yaşamının anlamına kolaylıkla nasıl ulaşabildiği gerçekten şaşırtıcıdır... Onun yeteneği büyük, sıra dışı ve büyüktür. Bu kız, en basit öğelerde ve olaylarda dahi şiiri görmeyi ve her şeyi şiire dönüştürmeyi başarmıştır⁴⁰.

Veselin Andreev'in kaleme aldığı ve 1985 yılında Hristo G. Danov yayınevi tarafından basılan “Petya Dubarova için Sonat” (Соната за Петя Дубарова) bu genç ozan ile ilgili yazılmış olan en kapsamlı, en başarılı ve en duygulu kitaplardan biridir. Bu nedenle Andreev, hem Petya'yı en iyi tanıyan hem de onun çocuksu ruhunu ve şair yeteneğini en iyi hisseden Bulgar yazarlardan biridir.⁴¹

³⁶ A. Emin Atasoy, *Antologiya na Bılgarskata Poeziya ot 60-te Godini na XIX. Vek do Dnes*, Universitetsko İzdatelstvo Sveti Kliment Ohridski, Sofya, 2014.

³⁷ Bakınız: Galina Vılçeva – Dimitrova, “*Spomen i Distantiya v Poeziyata na Petya Dubarova*”, Elektronno Spisanie Literaturen Svyat, Broy: 47, Sofya, Yauuari – 2013.

³⁸ Petya Dubarova'nın şiirlerini okumak ve incelemek için bakınız: Kalina Zahova “*Petya Dubarova. Reçnik na Bılgarskata Literatura Sled Osvojođenieto*”, Ministerstvo na Obrazovanieto i Naukata, Fond Nauçni İzsledvaniya, BAN – İnstitut za Literatura, Sofya, 2018 – 2024.

³⁹ Krasimira Çakırova, “*Sinesteziyata v Tvorçestvoto na Petya Dubarova*”, Sbornik Dokladi. Tvorçestvoto na Petya Dubarova, Plovdiv, 2002, s. 58 – 72.

⁴⁰ Plamen Penev, “*Petya Dubarova: Tvorçeska Genealogiya i Çoveška Ekzistentsiya, Sıstnost na Çoveškiya Ezik (Teoritiçno – Kritiçeski Etyud)*”, Yubiley na Nauçna Konferentsiya Posvetena na Tvorçestvoto na Petya Dubarova, Burgaz, 31. 05. 2012 – 01. 06. 2012.

⁴¹ Veselin Andreev, “*Sonata za Petya Dubarova*”, İzdatelstvo “Hristo G. Danov”, Plovdiv, 1985.

“İyilik” (Доброга) şiiri Petya'nın yazmış olduğu en güçlü, en romantik, en güzel şiirlerinden biridir. Bu şiirde yazar kendini bazen “iyi ve beyaz”, bazen “bal kadar temiz ve aydınlık”, bazen de “cam parçacıkları gibi çevresine iyilik ve sağlık saçan” bir peri kız olarak görmektedir. “Zaman” (Време) şiirinde hem yaşamın anlamından hem boşa giden zamandan hem de ölümle yüzleşmekten söz eden Petya özel sözcüklerle aslında hayatına son vereceğinin ipuçlarını vermiştir. “Belki çok yakında o korkunç gün yaşanacak ve ölüm gözleri kapatacak”, “Boşuna yaşanmış gençlik”, “Burası izlerimin durduğu yerdir, oysa sizlere anlatacak o kadar çok şeyim vardı” gibi tespitler ve tümceler yazarın genç yaşta intihar edeceğinin sinyallerini vermiş olsa da, o dönemde kimse bunu tahmin dahi etmemiştir.

Resim 7: Petya Dubarova'nın kaleme aldığı “Kırlangıç” (Лястовица) kitabının kapak kısmı⁴²

Kaleme aldığı şiirlerinde Petya bazen can çekişen denizi, bazen günahkar ayı, bazen neon ışıklı lunaparkı, bazen zehirlenen yunusları, bazen ölmüş deniz dalgalarını, bazen kötülüklerle zehirlenen insanı, bazen küçük sırları, bazen mavi kıyıları ve kale gemileri ele almıştır. Petya'nın özgün şiirleri müthiş benzetmeler, felsefi sorgulamalar, çarpıcı metaforlar, ilginç doğa öğeleri ve sıra dışı yansımalar içermektedir⁴³. Örneğin “On Beş Yaşındakilere” (На Петнадесетгодишните) şiirinde yazar kendisini bazen “kırmızı aslana”, bazen “tomurcuk açan vişne ağacına”, bazen “hızla büyüyen bir üzüm asmasına”, bazen “ağaçtan bir anda kopan gözyaşına” benzetmiştir. Balta girmemiş ormanlardan denizin derinliklerine, üzüm bağlarından vişne ağaçlarına değin değişik coğrafi mekânlarda kendini gören Petya, bu sıra dışı şiirde hem “Kızıl derili bir kadının mavi kanını taşıyorum” hem de “çok yürekli, yüz renkli ve farklıyım ben” diye haykırmaktadır⁴⁴. Sonuç olarak, “On Beş Yaşındakilere” şiirinde Petya'nın hem yaşam dolu gençlik ruhu hem de ergenlik özgüveni ve mücadeleci ruhu çok açık bir biçimde hissedilmektedir.

⁴² <https://ortograph.com/books/ljastovitsa>.

⁴³ Bakınız: Atasoy, a.g.e.

⁴⁴ Petya Dubarova'nın şiirlerini okumak ve incelemek için bakınız: Zahova, a.g.e.

Petya'nın şiirlerinde dönemin kalıplarına sığmayan isyankâr bir ruh, ayrıca sosyalist edebiyat gelenekleri dışında sıra dışı bir söylem bulunmaktadır. İçten, duygulu, özgün ve yaşamı sorgulayan şiirler, okunması kolay ama anlaşılması güç şiirler. Benzetmeler, renkler ve metaforlar Petya'nın neredeyse her şiirinde yer almaktadır. Örneğin "Geceleyin Kent" başlıklı şiirinde "ay tıpkı kuş kanadı örneğidir" ve "yıldız sanki bir göz bebeğidir" diye yazmıştır genç şair. "İlkbahar" başlıklı şiirinde Petya, "bozuk yürekli bir çan", "zırhlı kış günleri", "ağır kadife renginde şirin gözlerimiz" ve "sıkılğan dudaklar" gibi birçok benzetme ve metafor kullanmıştır. "Sunu" başlıklı şiirinde de bu kez farklı benzetmeler ve metaforlar kullanmıştır: "Atacağız korku leşini camdan", "kızarıırken ayın günahkâr yüzü" ve "cömert güneş göz kırpınca"⁴⁵.

SUNU⁴⁶

Yazan: Petya Dubarova

Çeviri : Ahmet Emin Atasoy

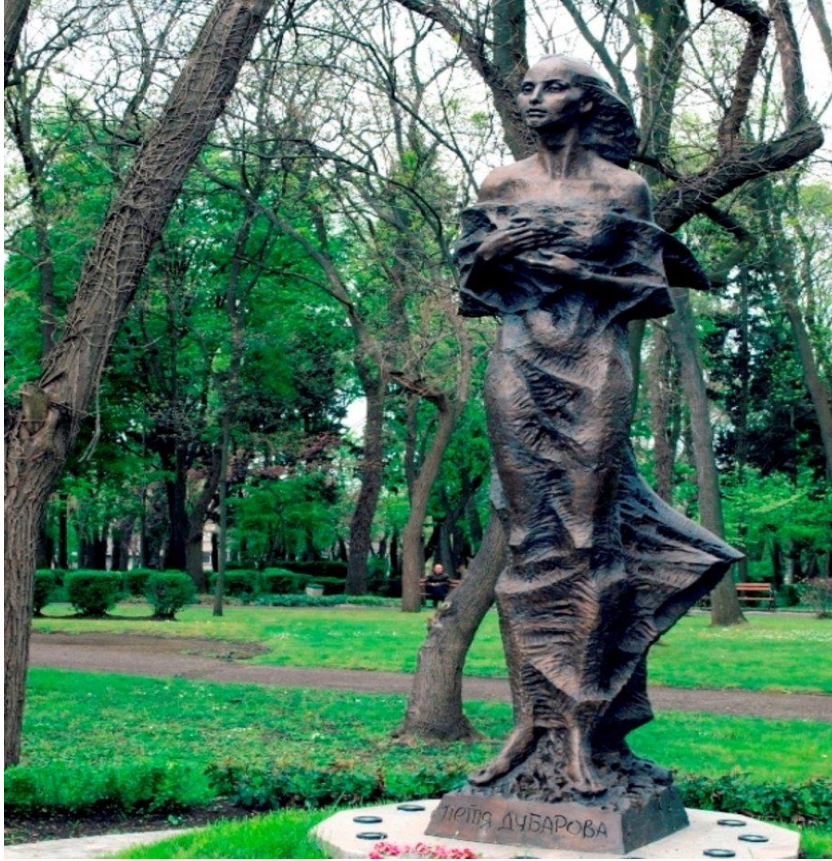
Geceler soğuşun sığıdığı anda
uyku, sarhoş sendelerken tavanda,
kızarıırken ayın günahkâr yüzü,
sarkarken üstüme korktuğum öcü,
asılmış gecenin sivri yerine,
el uzatıyorum senin eline –
sen ki -bilmediğim beklenen kişi-
gizemli ve evcil, susuz ve vahşi,
salt ondokuz yıllık bir ömür sürmüş
ama çok şey tatmış ve çok şey görmüş,
özgür, tek sahibi kendi kendinin
ama bana koşan, gerçekten benim,
savrulmuş, ağlamış, günahkâr olmuş,
ama şefkatini bana korumuş.
Tuttuğunda mertçe benim elimden
bilirim, en güçlü olacaksın sen!
Gel! Arıtacağız ay'ı günahdan!
Atacağız korku leşini camdan,
öteceğiz gemi sirenlerinde
denizli dost Burgas gecelerinde.
Ay gerisin geri gittiği zaman
cömert güneş göz kırpınca ufuktan
sen neşeyle çıkacaksın önüme,
girmek için en gerçekçi günüme!

Petya Dubarova'nın şiirsel mirası genellikle çocuksu saflığı, ergenlik yürekliliğini, felsefi sorgulamaları ve müthiş yaratıcılığı yansıtmaktadır. Onun duygu dolu ve içten şiirlerinde "güneşli kız" ile mavi deniz, Burgaz sokakları ile yaz günleri, doğa öğeleri ile aşk temaları yan yana yer almaktadır. Ayrıca onun kaleme aldığı şiirlerde bazen "mutluluk getiren acı", bazen "çürümüş kokularla dolu yaşam derinlikleri", bazen "yaşam muhasebesi" gibi temalar sıklıkla sorgulanmış ve tartışılmıştır. Tüm bu felsefi arayışlar genç şairin iç dünyasını, yaşama ve insan ilişkilerine olan bakışını yansıttığı gibi, onu anlama ve onun çevresindeki büyüyü çözmeye bakımından da bizlere yardımcı olmaktadır⁴⁷.

⁴⁵ Petya Dubarova'nın şiirlerini okumak ve incelemek için bakınız: Zahova, a.g.e.

⁴⁶ Atasoy, a.g.e.

⁴⁷ <https://dictionarylit-bg.eu/>.

Resim 8: Petya Dubarova'nın Burgaz kentindeki üç metrelik bronz heykeli⁴⁸

Sonuç

Belki de 30-35 yıl öncesine kadar Bulgaristan medyasında ve geniş halk kitleleri arasında Petya Dubarova ne İvan Vazov kadar sevilen, ne Nikola Vaptsarov kadar tartışılan, ne Hristo Botev kadar yüceltilen, ne de Peyo Yavorov kadar alkışlanan bir Bulgar şair asla olmamıştır. Sosyalist dönemin sonuna kadar (1990 yılı) Bulgaristan'daki büyük şairler arasında yerini bir türlü bulamayan Petya, ancak ülkedeki demokrasi dönemine geçişle birlikte (1990 sonrası) değeri anlaşılmiş ve adeta yeniden keşfedilmiştir. Bugün Dubarova, Bulgaristan edebiyatının en sıra dışı, en yetenekli, en narin ve en yeni sesi olarak kabul edilmektedir. Bulgar medyasında kimileri onu “erken sönen güneş ışığı”, kimileri “bizi aydınlatan ışık”, kimileri “bir martının sesi”, kimileri ise “asi ruhlu bir isyankâr”, olarak görmüşlerdir. Ancak hangi karşılaştırmalar ve benzetmeler yapılırsa yapılsın Petya, hem Bulgaristan edebiyatında ayrıcalıklı konumunu pekiştirmeye hem de en sevilen şairlerden biri olarak önümüzdeki yıllarda da yerini korumaya devam edecektir. Haksızlıklar ve adaletsizlik karşısında dik durduğu için Petya dünyaya çok erken yaşta veda etmiştir, muhteşem yeteneğini sonuna kadar ortaya çıkarmadan ve belki de en güzel şiirlerini kaleme almadan önce bizleri terk etmiştir.

Petya Dubarova Bulgaristan'ın unutulamayan, anlaşılamayan çocuk yaştaki yetenekli yazarlarından biridir. Geride yüzlerce yanıtsız soru bırakarak, çok genç yaşta yaşamına son vererek ailesinden, yurdundan ve gezegenimizden ayrılmıştır. Kısacık hayatında bizi şaşırtmayı başarmış, daha da önemlisi muazzam yeteneğinden yalnızca küçük bir ipucu vermiştir bizlere. Yaşamında da ölümünden sonra da bu genç yetenek tam olarak idrak edilememiş ve çevresindeki gizemli bulut da bir türlü çözülememiştir. Potansiyelini tam olarak ortaya çıkarmadan ve en iyi şiirlerini kâğıda henüz dökmeden önce bizlerle vedalaşıp yavru bir kırlangıç gibi ansızın uçup gitmiştir.

⁴⁸ <https://opoznai.bg/view/pametnik-na-petia-dubarova-burgas>.

Dubarova'nın kısacık yaşamı birçok ders ve öğreti ile dolu, ama bunların arasında en önemlisi şudur: Tanrı, bazı insanları büyük yeteneklerle ve mucizevi özelliklerle donatmış olsa da, çevrelerindeki olgunlaşmamış, bencil ve sığ insanların kıskançlığı, kötülüğü ve huysuzluğu onları yaşamdan soğutmaktadır. Petya Dubarova bizi çok genç yaşta ve ansızın terk etmiştir ama benzersiz ve ölümsüz yapıtları gelecek kuşaklar için esin kaynağı olmayı sürdürecektir. Kendisi biyolojik olarak öldü ama edebiyat alanında bıraktığı kültürel miras ölümsüzdür. Bu nedenle onun ergenlik yaşlarda yazmış olduğu şiirler ölüm ile ölümsüzlüğü birleştirmeyi başarmıştır.

Kimilerine göre Dubarova “Bulgar şiirinin ölümsüz kahramanıdır”, kimilerine göre “yetenekli mucize çocuk”, kimilerine göre ise “yaşadığı döneme uyum sağlayamayan ve hiçbir zaman anlayamayan dahi kız”. Aslında güler yüzlü Petya çocuksu duyarlılığın, keşfedilemeyen bir sanatsal yeteneğin ve ergenlik masumiyetinin karmaşık bir birleşimidir. XX. yüzyıl Bulgaristan edebiyatında onun kadar masum ve sevimli, güzel ve yetenekli, arı ve iyi niyetli başka bir şair yoktur. Bu nedenle Petya, büyük Bulgar yazarlar arasında yalnızca en genç ozan olarak değil; en masum, en beyaz, en sıra dışı, en yetenekli ve sesini bir türlü duyuramamış bir sanatçı olarak da bilinmektedir. Ancak ölümünden yıllar sonra sanatsal değerinin ve özellikle şiir alanındaki büyük ustalığının anlaşılması, onun gecikmiş bir “sözcük sihribazı” olduğunu doğrular niteliktedir.

Kaynakça

- ANDREEV, Veselin, “Sonata za Petya Dubarova”, İzdatelstvo “Hristo G. Danov”, Plovdiv, 1985.
- ANGELOVA, Vesela, “10 Lyubopitni Fakti za Petya Dubarova”, *Meloman BG*, Sofya, 25.04.2023,
- ATASOY, A. Emin, *Antologiya na Bulgarskata Poeziya ot 60-te Godini na XIX. Vek do Dnes*, Universitetsko İzdatelstvo Sveti Kliment Ohridski, Sofya, 2014.
- ÇAKIROVA, Krasimira, “Sinesteziyata v Tvorçestvoto na Petya Dubarova”, *Sbornik Dokladi. Tvorçestvoto na Petya Dubarova*, Plovdiv, 2002, s. 58 – 72.
- DIMITROVA, Simona, “Petya Dubarova Dnes Şteşe da Stane na 60 Godini. Versiite za smırta i”, *Vestnik 24 Çasa*, Sofya, 25. 04. 2022.
- EMANUILIDU, Romyana, “Mariya Dubarova: Doşil e Momentit za Premilçanata İstina”, *Vestnik Slovo*, Sofya, Yuli 2000.
- KOVAÇEV, Peço, “Zagadıçnoto Predsmırtno Pismo na Petya Dubarova”, *BG Voice*, Sofya, 19.03.2013 (<https://bgvoice.com/zagaduchnoto-predsmurtno-pismo-na-petia-dubarova>) .
- MILUŞEVA, Pepa, “Koy Otkradna Obitsite na Samoubilata se Petya Dubarova? Podryazani Krile”, *Blitz BG*, Sofya, 09. 12. 2005, (<https://blitz.bg/article/1360>).
- PENEV, Plamen, “Petya Dubarova: Tvorçeska Genealogiya i Çoveşka Ekzistentsiya, Sıştnost na Çoveşkiya Ezik (Teoritıçno – Kritıçeski Etyud”, *Yubileyna Nauçna Konferentsiya Posvetena na Tvorçestvoto na Petya Dubarova*, 31. 05. 2012 – 01. 06. 2012, Burgaz, 2012.
- RAYKOV, Dimço, “Bunt İli Lyubıvna Mıka – Kakvo Nakara Petya Dubarova da Nagılta Smotvorni?”, *Vestnik 24 Çasa*, Sofya, 07.10.2019.
- VILÇEVA – DİMİTROVA, Galina, “Spomen i Dıstantsiya v Poeziyata na Petya Dubarova”, *Elektronno Spisanie Literaturen Svyat*, Broy: 47, Yanuari – 2013, Sofya, 2013.
- ZAHOVA, Kalina, “Petya Dubarova”, *Reçnik na Bulgarskata Literatura Sled Osvobođenieto*, Ministerstvo na Obrazovanieto i Naukata, Fond Nauçni İzsledvaniya, BAN – İstitut za Literatura, Sofya, 2018 – 2024 .

Elektronik Kaynaklar

- <https://bgvoice.com/zagaduchnoto-predsmurtno-pismo-na-petia-dubarova> (20.12.2023).
- <https://blitz.bg/article/1360> (20.12.2023).
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_grave_of_Petya_Dubarova1.jpg (20.12.2023).
- <https://dictionarylit-bg.eu/> (10.12.2023).
- <https://forum.gong.bg/viewtopic.php?t=154903> (20.12.2023).
- https://lupa.bg/news/sled-44-godini-razkrita-li-e-tainata-na-samoubiystvoto-na-petya-dubarova_232883news.html (20.12.2023).
- <https://museumdubarova.com/> (20.12.2023).

<https://opoznai.bg/view/pametnik-na-petia-dubarova-burgas> (10.12.2023).

<https://ortograph.com/books/ljastovitsa> (10.12.2023).

<https://www.168chasa.bg/article/7552320> (10.12.2023).

<https://www.24chasa.bg/bulgaria/article/7687397> (10.12.2023).

<https://www.flagman.bg/article/91393> (20.12.2023).

<https://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=282&WorkID=12677&Level=2> (20.12.2023).